

HAYOT DAVOMIDA TA'LIM OLIH: YANGI PARADIGMALAR VA KUTILADIGAN NATIJALAR

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Boliyeva Ozoda Sharofiddin Qizi, Xoliqova Dilshoda Abduhalil Qizi

*SamDU Kattaqo'rg'on filiali talabalari
Ilmiy rahbar: MADATOV ILHOM YUSUPOVICH*

IJTIMOY SIYOSAT: ROSSİYADA INKLYUZIV TA'LIM HAQIDA.

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim nogironligi bo'lgan bolalarning ehtiyojlarining xilma-xilligi xizmatlarning uzluksizligi, birinchi navbatda, bunday bolalar uchun eng qulay bo'lgan ta'lim muhiti bilan mos kelishini nazarda tutadi. Bu tamoyil barcha bolalar o'zlari yashayotgan maktabning ijtimoiy va ta'lim hayotiga kiritilishi kerakligini anglatadi. G'arbdagi inklyuziv maktabning vazifasi har bir bolaning ehtiyojlarini qondiradigan tizimni qurishdir. G'arbiy inklyuziv maktablarda barcha bolalarga o'zini xavfsiz his qilish, muvaffaqiyatga erishish, jamiyatda birga bo'lish qadrini his qilish imkonini beruvchi yordam ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy siyosat, sog'liqni saqlash, inklyuziv ta'lim, nogiron bolalar, sotsiologik so'rov.

Birinchi inklyuziv ta'lim muassasalari 1980-1990 yillarda Rossiyada paydo bo'ldi. 1991da Moskvada terapevtik pedagogika markazi va ota-ona jamoat tashkiloti tashabbusi bilan "Ark" inklyuziv ta'limining birinchi maktabi ochildi. 1992 yilning kuzida "nogironligi bo'lgan shaxslarni integratsiyalashtirish" loyihasi yaratildi, buning natijasida mamlakatning o'n bir hududida nogironligi bo'lgan bolalarni integratsiyalashgan holda o'qitish bo'yicha tajriba maydonchalari tashkil etildi. Ta'lim va fan vazirligi hay'ati 1996 yilda ovoz bilan bolalar bilan ishlash uchun o'qituvchilar tayyorlash uchun pedagogika oliy o'quv yurtlari o'quv rejalari "maxsus asoslari (tuzatish) pedagogika" va "sog'liqni saqlash nogiron bolalar psixologiya xususiyatlari" kurslar joriy qildi. 2001- yil 31-yanvar kuni xalqaro ta'lim ilmiy-amaliy

konferensiyasida OO'MTV bilan integratsiyalangan shaxslarni tashkil etish konsepsiyasi qabul qilindi. Juda uzoq vaqt davomida maxsus yordamga muhtoj bolalarni umumtalim muassasalariga nisbatan maxsus segregatsion talim muassasalarida talim tarbiya berish samarali deb hisoblanib kelindi. 1970-1980 yillarga kelib jahon miqyosida insonparvarlik va kamsitishlarga yol qoymaslik goyasining ilgari surilishi maxsus ehtiyojli bolalarga etiborning yanada yaxshilanishiga olib keldi.

"Rossiya Federatsiyasida ta'lim to'g'risida" Federal qonuniga binoan, davlat siyosati va ta'lim sohasidagi munosabatlarni huquqiy tartibga solish bir qator tamoyillarga asoslanadi, ulardan biri "har bir insonning ta'lim olish huquqini ta'minlash". Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun "shu jumladan inklyuziv ta'limni tashkil etish orqali" maxsus sharoitlar yaratilgan. Ikkinchisi "maxsus xilma-xillikni hisobga olgan holda barcha talabalar uchun ta'lim olishdan teng foydalanishni ta'minlashni nazarda tutadi ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlar. Rossiyada inklyuziv ta'limning huquqiy asoslari 2010-2012 yillarda "Rossiya Federatsiyasida ta'lim to'g'risida" Federal qonunida, 2012-2017 yillarga mo'ljallangan bolalar manfaatlarini ko'zlab Harakatlar milliy strategiyasida, "Bizning yangi" milliy ta'lim tashabbusida belgilab qo'yilgan. Maktab", 2011-2015 yillarga mo'ljallangan "Mavjud muhit" davlat dasturi

Rossiya Federatsiyasi Federatsiya Kengashi Raisi V. Matvienko nuqtai nazaridan, bugungi kunda inklyuziv ta'lim "jismoniy va ruhiy salomatlikdagi nogiron bolalarga nisbatan ijtimoiy adolatsizlikdir. O'nlab yillar davomida dunyoning barcha mamlakatlarida bunday bolalarning ijtimoiylashuvi, o'zlarini jamiyat hayotida faol ishtirok eta oladigan, unda o'zini anglay oladigan shaxslar sifatida shakllantirish imkoniyatlari cheklangan edi. Va bu cheklovlar allaqachon ta'lim bosqichida qo'yilgan, chunki bunday bolalar oddiy umumiy ta'lim maktabiga kirish huquqidan mahrum qilingan. Biroq, rus jamiyati inklyuziv ta'lim istiqbollarini baholashda u qadar optimistik emas. 2012 yilda FOM tomonidan o'tkazilgan keng ko'lamli sotsiologik so'rov natijalariga ko'ra, mamlakatning har uchinchi aholisi inklyuziyaga, ya'ni sog'lom bolalar va nogiron bolalarni birgalikda o'qitishga qarshi.

Bunday so'rovlar, qoida tariqasida, faqat bir tomonning fikrini hisobga oladi. Odatiy bo'lib, inklyuziya nogiron bolalar uchun shubhasiz imtiyoz sifatida taqdim etiladi, bu esa ushbu siyosatni bolalar va ularning ota-onalari tomonidan so'zsiz qabul qilishni anglatadi. Lekin haqiqatan ham shundaymi? 2015 yilda Akademik E.A. nomidagi Perm davlat tibbiyot universitetining "Vatan tarixi, tibbiyot tarixi, siyosatshunoslik va sotsiologiya" kafedrasida Rossiya Sog'liqni saqlash vazirligining Vagneri Xanti-Mansiysk byudjet muassasasi bazasida o'tkazilgan so'rov tashkilotchisi sifatida ishtirok etdi. avtonom viloyat- Yugra "Nogiron bolalar va o'smirlar uchun reabilitatsiya markazi" Anastasiya "Langepas". So'rovda 50 kishi ishtirok etdi: markaz mutaxassislari va nogiron bolalarning ota-onalari iborat edi.

Birinchiidan, respondentlarning inklyuzivlik masalalaridan xabardorligining yuqori darajasini ta'kidlash lozim.

Ikkinchiidan, ota-onalarning Rossiyaga qo'shilishini deyarli so'zsiz kutib olishlari.

Ota-onalar uchun eng ko'p muhim jihati inklyuziya - bu o'z farzandlarini ijtimoiylashtirish imkoniyati: tengdoshlar bilan muloqot qilish - 78%; moslashuvchan qobiliyatlarni rivojlantirish - 68%; mustaqillik, o'z taqdirini o'zi belgilash - 54%; boshqa bolalar bilan birgalikda konferentsiyalar, olimpiadalar va maktab miqyosidagi boshqa tadbirlarda ishtirok etish - 42%.

Birgalikda o'rganish, ota-onalar nuqtai nazaridan, farzandlariga "pastlik" tuyg'usidan xalos bo'lishga imkon beradi, izolyatsiya - 48%. Shuningdek, "bag'rikenglik, mehr-oqibat, mas'uliyat" tarbiyasiga hissa qo'shadi-100%; sog'lom bolalarning nogiron bolalarga insoniy munosabatini rivojlantirish - 58%.

Deyarli har ikki ota-onadan biri inklyuzivlik ta'limning yuqori darajalariga olib kelishiga ishonadi - 48%. Biroq, qo'shma ta'limning "rahatlighi" shubhali. Garchi ota-onalar "sog'lom bolalar nogiron bolalarga munosib munosabatda bo'lishlari shart", deb amin bo'lishsa ham, ularning ko'pchiligi moslashish davrida "sinf-doshlar va ularning ota-onalarining salbiy munosabati" ga duch kelishdan qo'rqishadi - 48%. Bu masalani hal qilish, ota-onalar nuqtai nazaridan, "[sog'lom] bolalarni tarbiyalash va sinf rahbarining munosabatiga bog'liq". Va bolalarni tarbiyalash, o'z navbatida, qo'shma ta'lim oldidan maxsus kurs o'tkazishdan.

Aytish kerakki, ekspertlar ko'p masalalarda tanqidiyroq. Misol uchun, respondentlarning atigi 44 foizi inklyuzivlikni qo'llab-quvvatlaydi. Ular ta'lim darajasini oshirishga ham shubha bilan qarashadi - 33%.

Va agar ota-onalar bo'lajak sinfdoshlari tomonidan o'z farzandlariga bo'lishi mumkin bo'lgan salbiy munosabatdan ko'proq xavotirda bo'lsalar, mutaxassislar tomonidan qo'shilishga "qarshi" argumentlar, qoida tariqasida, amaliy jihatlarga to'g'ri keladi, masalan, yo'qligi yoki yo'qligi. qulay moddiy sharoitlarning yetarli emasligi (panduslar, maxsus jihozlangan o'quv joylari va boshqalar) - 85%.

Deyarli har ikkinchi mutaxassis birgalikda ta'limning o'quv-uslubiy jihatlari haqida qayg'uradi: "uchlik" dasturining rasmiy o'tishi, sog'lom bolalar va nogiron bolalar uchun dasturlarni birlashtirishdagi qiyinchiliklar, ta'lim standartlarida moslashuvchanlikning yo'qligi, zarurat. Yagona davlat imtihonini topshirish, o'qituvchining sinfdagi o'rtacha talabaga "ta'kidlashi" (bu ayniqsa yosh mutaxassislar uchun hayajonli - 100%).

Ota-onalar ham, mutaxassislar ham maxsus ma'lumotga ega bo'lgan individual repetitor (yoki defektolog yoki murabbiy) yo'qligidan deyarli bir xil xavotirda - 54%. O'z o'rnida aytish mumkinki, malakali kadrlar yetishmasligini rasmiy idoralar ham tan oladi.

Respondentlarning aksariyati - 76% - ta'lim xilma-xilligini saqlab qolish tarafdori (korreksiya va oddiy maktablarning parallel mavjudligi). Buning ajablanarli joyi yo'q, chunki oddiy maktab faqat "o'qitilgan va ijtimoiylashgan" bolalarni qabul qilishi mumkin. Og'ir nogironlik holatlarida axloq tuzatish maktablarining mavjudligi juda muhim, afsuski, buni hamma mahalliy amaldorlar ham tushunmaydi.

Va nihoyat, eng muhimi haqida. Respondentlarning atigi 12 foizi ushbu sohadagi davlat siyosatidan qoniqmaydi, bu esa ota-onalar va umuman mutaxassislarning neytral-ijobiy munosabati haqida gapirish imkonini beradi. Insoniyat tarixi davomida nogiron bolalar (HIA) doimo alohida e'tiborni tortgan.

Davlat ularga yordam berishni to'xtatgan o'sha damlarda ular jamiyatni saqlab qolish uchun jiddiy xavf tug'dirdi: ular ijtimoiy va jinoiy tuzilmalar safiga qo'shilib, sarson-sargardon bo'lib, tilanchilik qildilar, o'g'irlik qildilar, talon-taroj qildilar, o'ldirdilar. Tarixiy taraqqiyot jarayonida ishlab chiqarish talablari, iqtisodiy, siyosiy sharoitlari, diniy, huquqiy qarashlari, rivojlanish darajasiga qarab insonning pastligi haqida turli fikrlar mavjud edi. umumiy ta'lim, tibbiyot, madaniyat. Ibtidoiy asboblari mavjud bo'lgan davrda faqat elementar qurilmalar yordamida oziq-ovqat olishga to'sqinlik qiladigan qo'pol kamchiliklarga ega bo'lganlar og'ishli odamlar deb tan olingan. Zamonaviy jamiyatda aqliy yoki jismoniy nuqsonlarning kichik shakllari ham kasbiy malakani shakllantirishni va tashqi dunyoda harakat qilish imkonini beradigan ta'lim darajasini o'zlashtirishni sezilarli darajada cheklashi mumkin.

Imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish va tarbiyalash pedagogika fanining nisbatan yosh tarmog'i bo'lib, u 200 yildan ko'proq vaqt oldin paydo bo'lgan. Bu davrda insoniyat mustaqil hayotga eng kam tayyorgarlik ko'rgan bolalarni ijtimoiylashtirish jarayonida sezilarli natijalarga erishdi. Shu vaqt mobaynida qaysi bolalarni alohida, alohida ta'lim sharoitlariga muhtoj, deb hisoblash kerakligi, ularga qanday shaklda yordam berish kerakligi, ta'lim va tarbiya jarayonining mazmuni, maqsad va vazifalari qanday ekanligi haqida ilmiy munozaralar to'xtamadi.

Rossiyada maxsus (tuzatish) ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari quyidagilardir: umumiy va maxsus ta'lim tizimini takomillashtirish sohasida qarorlar qabul qilish jarayonlarini axborotlashtirish; ta'lim shakllarini etarli darajada aniqlash va barcha turdagi ta'lim tashkilotlarini to'g'ri jalb qilish maqsadida psixologik-tibbiy-pedagogik komissiyalar (PMPC) faoliyati sifatini oshirish; nogiron bolalar va barcha toifadagi nogironligi bo'lgan o'quvchilarning sifatli ta'lim olishlari uchun maxsus shart-sharoitlarni ta'minlash; imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitishga inklyuziv yondashuvlarni amalga oshiruvchi umumiy va maxsus ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi uchun shart-sharoitlar yaratish; umumiy va maxsus ta'lim, PMPK, PMSTS ta'lim tashkilotlarining muvaffaqiyatli o'zaro hamkorligi uchun huquqiy va tashkiliy shart-sharoitlar yaratish; nogiron bolalar va nogiron bolalar bilan ishlaydigan mutaxassislar uchun qo'shimcha kasbiy ta'lim tizimini takomillashtirish, shuningdek, oliy ta'lim tashkilotlarining maxsus (defektologik) fakultetlari professor-o'qituvchilari malakasini oshirish; nogiron o'smirlar va nogiron o'smirlarni mustaqil hayotga va kasbiy o'zini o'zi belgilashga tayyorlash tizimini rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish; ota-onalar yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslarning maxsus ta'lim jarayonida ishtirok etishi uchun sharoit yaratish; Birlashgan Millatlar Tashkilotining Nogironlar huquqlari to'g'risidagi konventsiyasiga muvofiq jamiyatda nogiron bolalar va nogiron bolalarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish; nogiron yoki nogiron o'quvchilar uchun umumiy va maxsus ta'lim tizimining jamiyatning zamonaviy talablariga javob beradigan tarkibiy qismlarini loyihalash; nogiron bolalarni o'rgatuvchi mutaxassislarning Butunrossiya jamoat birlashmasini yaratish (Defektologlar uyushmasi).

Umumiy va maxsus ta'lim tizimini takomillashtirish sohasida qarorlar qabul qilish jarayonlarini axborotlashtirish axborot bazasini yaratishni nazarda tutadi:

imkoniyati cheklangan bolalar, nogiron bolalar to'g'risida; nogiron va/yoki nogiron bolalarga har tomonlama yordam ko'rsatuvchi davlat va nodavlat tashkilotlari tizimi to'g'risida; nogiron va/yoki nogiron bolalarga har tomonlama yordam ko'rsatuvchi mutaxassislarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimi to'g'risida; shuningdek, tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish sohasidagi faoliyatni muvofiqlashtirish maqsadida ta'lim organlarining yagona axborot tarmog'ini yaratish.

Psixologik-tibbiy-pedagogik komissiyalar (PMPK) faoliyatining sifatini oshirish, ta'lim shakllarini etarli darajada aniqlash va barcha turdagi ta'lim tashkilotlarini to'g'ri ta'minlash uchun mavjud diagnostika texnologiyalari va usullarini tekshirish va modernizatsiya qilishni nazarda tutadi. PMPK konteksti, ularni litsenziyalash; litsenziyalar olgan diagnostika vositalari bo'yicha Federal ma'lumotlar bankini yaratish; PMPK faoliyatini tartibga soluvchi normativ hujjatlarni takomillashtirish va barcha PMPKni tegishli huquqiy hujjatlar bilan ta'minlash; kasb-hunar ta'limi tizimida o'qish, diagnostika vositalarining sertifikatlangan va litsenziyalangan to'plamlarini, uni qo'llash usullarini tayyorlash va qayta tayyorlash.

Nogiron bolalar va barcha toifadagi imkoniyati cheklangan o'quvchilarning sifatli ta'lim olishlari uchun maxsus shart-sharoitlarni ta'minlash ularning sifatini oshirish maqsadida barcha turdagi normativ-huquqiy va o'quv-uslubiy hujjatlarni ishlab chiqish va tasdiqlash jarayonida amalga oshiriladi. umumta'lim va maxsus ta'lim muassasalari faoliyatini an'anaviy va innovatsion yondashuvlar nisbatini tartibga soladi; Nogiron bolalarni va (yoki) nogiron bolalarni har tomonlama reabilitatsiya qilish, ta'lim orqali ijtimoiy moslashish uchun ilmiy, o'quv va uslubiy adabiyotlar, texnik o'quv qo'llanmalar va mahsulotlar bo'yicha Federal ma'lumotlar bazasini tashkil etish; barcha ta'lim tashkilotlarini o'quvchilar uchun zarur miqdorda tasdiqlangan darsliklar va o'quv-didaktik materiallar bilan xarid qilish; Rossiya Federatsiyasining turli sub'ektlarining ehtiyojlarini aniqlash o'quv adabiyoti umumiy va maxsus ta'lim tizimi uchun kitob nashr etishning istiqbolli rejasini tuzish maqsadida; barcha ta'lim tashkilotlarini o'quv-uslubiy adabiyotlar bilan ta'minlash; rossiya Federatsiyasining turli sub'ektlarining o'quv va uslubiy adabiyotlarga bo'lgan ehtiyojlarini qayta nashr etishni rejalashtirish va umumiy va maxsus ta'lim tizimi uchun o'quv-metodik adabiyotlarni nashr etishdan oldin aniqlash; umumta'lim va maxsus ta'lim tashkilotlari ta'limning mavjud mazmuni doirasida tashkil etish shakllarining xilma-xilligini hisobga olgan holda innovatsion usullar, uslublar va o'quv qo'llanmalarini joriy etish; umumiy va maxsus ta'lim muassasalarini moddiy-texnik vositalar bilan ta'minlash (byudjet va byudjetdan tashqari moliyalashtirish manbalarini jalb qilgan holda); umumiy va maxsus ta'lim tizimini bosqichma-bosqich qayta jihozlash va zamonaviy texnik o'quv qurollari bilan jihozlashni rejalashtirish maqsadida Rossiya Federatsiyasining turli sub'ektlarining umumiy va maxsus ta'lim muassasalarini moddiy-texnik ta'minotiga bo'lgan ehtiyojlarini aniqlash.

Nogiron bolalarni o'qitishda inklyuziv yondashuvlarni amalga oshiradigan umumiy va maxsus ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi uchun shart-sharoitlar yaratish samarali pedagogik tajriba, nazariy va uslubiy yondashuvlar, uslubiy ishlanmalar va inklyuziv ta'lim sohasidagi ijobiy natijalar to'g'risida ma'lumotlar bazasini to'plash zarurligini belgilaydi. nogiron bolalar va nogiron bolalarni o'qitish;

umumiy va maxsus ta'lim muassasalari mutaxassislarini, ota-onalarni nogiron bolalar va nogiron bolalar uchun inklyuziv ta'limning samarali shakllari va modellari, inklyuziv ta'limga qo'yiladigan talablar, inklyuziv ta'lim muammolari va yutuqlari to'g'risida ma'lumot berish; maxsus (tuzatish) umumta'lim maktablari va kompensatsion turdagi maktabgacha ta'lim muassasalarining inklyuziv ta'lim resurs markazlari sifatidagi yangi funksiyalarini rivojlantirish; inklyuziv ta'limning shartlari, istiqbollari modellari, bashorat qilingan natijalar va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni muhokama qilishda idoralararo o'zaro hamkorlik tizimini tashkil etish (butunrossiya konferentsiyalari, davra suhbatlari, ommaviy axborot vositalarida yoritish); inklyuziv ta'limning muvaffaqiyatli modellarini butun mamlakat bo'ylab tarqatish.

Umumiy va maxsus ta'lim, PMPK, PMSTS ta'lim tashkilotlarining muvaffaqiyatli o'zaro hamkorligi uchun huquqiy va tashkiliy shart-sharoitlarni yaratish jamiyatning zamonaviy talablariga, ijtimoiy-madaniy va iqtisodiy sharoitlarga javob beradigan ichki qonunchilik va me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirishni nazarda tutadi.

Nogiron bolalar va nogiron bolalar bilan ishlaydigan mutaxassislar uchun qo'shimcha kasbiy ta'lim tizimini takomillashtirish, shuningdek, oliy ta'lim muassasalarining maxsus (defektologik) fakultetlari professor-o'qituvchilarining malakasini oshirish umumiy va ta'lim muassasalarining ehtiyojlarini aniqlashni nazarda tutadi. turli profildagi professional tayyorgarlikdan o'tgan kadrlarda maxsus ta'lim; umumiy va maxsus ta'lim tizimi, PMPK, PMSTS uchun qo'shimcha kasbiy ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish (mutaxassislarni tayyorlash vakolatlari darajasiga federal va mintaqaviy talablarni hisobga olgan holda); ish beruvchilarning so'rovlariga muvofiq kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlashni amalga oshirishga qodir bo'lgan oliy va qo'shimcha kasb-hunar ta'limi ta'lim tashkilotlarini kasbga tayyorlash va qayta tayyorlash bo'yicha ta'lim dasturlarini ekspertizadan o'tkazish va litsenziyalash; umumta'lim va maxsus ta'lim muassasalarida ularning samaradorligini keyinchalik baholagan holda malaka oshirish va kasbiy qayta tayyorlash dasturlarini amalga oshirish; masofaviy texnologiyalardan foydalangan holda qo'shimcha kasbiy ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish.

Nogiron o'smirlar va nogiron o'smirlarni mustaqil hayotga va kasbiy o'zini o'zi belgilashga tayyorlash tizimini rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni yaratish: hayotiy kompetentsiyalarni shakllantirishda muvaffaqiyat darajasini baholash vositalarini ishlab chiqish (o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalari, fazoviy va vaqtinchalik). orientatsiya; ijtimoiy, ijtimoiy, madaniy va ijtimoiy-mehnat moslashuvi kommunikativ faoliyat (shu jumladan, muqobil muloqot), o'z-o'zini anglash va jamiyatdagi xatti-harakatlarning o'zini o'zi boshqarish; hayotga qarash doirasi; hayotga tayyorlik va kasbiy o'zini o'zi belgilash; ijtimoiy harakatchanlik); ijtimoiy foydali mehnatda ishtirok etish uchun barqaror motivatsiyani shakllantirish, psixofizik imkoniyatlarga muvofiq ishga joylashish, turli xil mehnat va kasblar xususiyatlari bilan tanishishga qiziqishni shakllantirish; mehnatga ijobiy munosabatni shakllantirish; o'z psixofizik imkoniyatlari, bilim, ko'nikma va qiziqishlariga muvofiq

mehnatning ma'lum bir turini, kasbini o'zlashtirish uchun motivatsiya va shaxsiy qat'iyatni rivojlantirish; kasbiy kasb tanlash va amalga oshirishga shaxsiy munosabatni shakllantirish; qo'l mehnati ko'nikmalarini, umumiy mehnat ko'nikmalarini va ayrim mehnat turlari, kasblar bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirish; mazmuni va turlari haqidagi bilim elementlarini o'zlashtirish kasbiy faoliyat, zamonaviy ishlab chiqarish iqtisodiyoti, mehnat faoliyati shakllari, ish haqi; boshlang'ich nazariy va amaliy bilimlarni, kasbiy mehnatning (kasbning) ayrim turlarini (operatsiyalarini) o'zlashtirish bo'yicha dastlabki kasbgacha ko'nikmalarni shakllantirish; ishchi kasbini egallash (to'liq / qisman hamrohlik qiluvchi shaxs bilan birgalikda ishlashda); kasb-hunar kollejlari va litseylar negizida o'rta umumiy va kasb-hunar ta'limi olmasdan yengil/o'rtacha darajadagi aqliy nuqsonlari bo'lgan shaxslardan birinchi/ikkinchi toifadagi ishchilarni tayyorlash; malakali kasbni egallash; kasbiy martaba haqida g'oyalarni rivojlantirish, oliy kasbiy ta'lim olish; ish jarayonida shaxslararo o'zaro munosabatlarni, kattalar va tengdoshlar bilan muloqotning turli shakllarini rivojlantirish; shaxsiy maqsadlilik, o'z-o'zini samaradorligi, ishonchli xulq-atvor, ishbilarmonlik bilan muloqot qilish, vaqtni rejalashtirish, faol hayotiy pozitsiya, jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish; shaxsiy o'zini o'zi amalga oshirish, moliyaviy mustaqillikka erishish, ijodiy maqsad va vazifalarni hal qilish; nogironlar va nogironlarni kasbiy va ijtimoiy-madaniy hayotga jalb qilish.

Ota-onalar yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslarning maxsus ta'lim jarayonida ishtirok etishi uchun sharoit yaratish, ular bilan ta'lim jarayonining teng huquqli ishtirokchilari sifatida o'zaro munosabatlarni ta'minlaydi.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Nogironlar huquqlari to'g'risidagi konvensiyasiga mos keladigan nogiron bolalar va nogiron bolalarga jamiyatning ijobiy munosabatini shakllantirish jamiyatda bolalarga ijobiy munosabatni shakllantirish bo'yicha milliy siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish zarurligini belgilaydi. nogironlar va nogiron bolalar mamlakatning to'liq fuqarolari sifatida; jamiyatda nogiron bolalar va nogiron bolalarga nisbatan salbiy munosabatning oldini olish va uni bartaraf etish hamda me'yoriy rivojlanishi bo'lgan bolalar hamda ularning tengdoshlari va nogironligi bo'lgan tengdoshlarining hamkorlik va o'zaro tushunish imkoniyatlarini rag'batlantirish maqsadida ommaviy axborot vositalarida namoyish etish uchun milliy media-mahsulotlar yaratish; maxsus kurslarda me'yoriy rivojlanayotgan bolalar uchun umumiy maktab ta'limi tizimida nogironlar va nogironlarga nisbatan munosib munosabatni shakllantirish.

Jamiyatning zamonaviy talablariga javob beradigan nogiron yoki nogiron o'quvchilar uchun umumiy va maxsus ta'lim tizimining tarkibiy qismlarini loyihalash: tizimli element sifatida rivojlanish buzilishlarini hamroh qilish va bartaraf etishda erta aniqlash va erta psixologik-pedagogik yordam berishning davlat tizimini yaratish. ichki tizim ta'lim; yashash joyida rivojlanishi mumkin bo'lgan nuqsonlar xavfi ostida bo'lgan bolalarni erta aniqlash tizimini ishlab chiqish va o'z vaqtida kompleks psixologik-tibbiy-pedagogik diagnostika mexanizmini yaratish; har bir bolaning salohiyatini aniqlash va hayotning birinchi kunlaridan boshlab individual reabilitatsiya dasturlarini yaratish uchun turli toifadagi bolalarda rivojlanish

nuqsonlarini erta differentsial psixologik-tibbiy-pedagogik tashxislash modelini ishlab chiqish va aprotatsiya qilish; rivojlanish nuqsonlarini bartaraf etishda barvaqt yordam ko'rsatish davlat tizimini va rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan yosh bolalari bor oilalarni har tomonlama psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish; barcha toifadagi bolalar uchun ta'lim tashkilotlarining turli yoshdagi modellarini loyihalash; barcha darajadagi umumiy va maxsus ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik modellarini aniqlash; nogiron bolalar va nogiron talabalarni o'qitish jarayonida ishtirok etuvchi mutaxassislarining kasbiy kompetentsiyalarini shakllantirish darajasini aniqlash; ota-onalarning yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslarning umumiy va maxsus ta'lim tizimida ishtirok etish darajasini aniqlash; nogironligi bo'lgan va/yoki erta, maktabgacha, maktab yoshidagi nogironligi bo'lgan shaxslarni kasbga tayyorlash va qayta tayyorlashning yangi mazmunini ishlab chiqish.

XULOSA: Maqolani xulosa qilib, quyidagi fikrlarni ta'kidlash kerak. Birinchidan, inklyuziyaga bo'lgan munosabat, qoida tariqasida, kamdan-kam hollarda ota-onalarning ta'limiga, yoshiga va kasbiga bog'liq; mutaxassislarining lavozimlari va malakasi. Ikkinchidan, mutaxassislar va ota-onalar tomonidan inklyuziyani idrok etishda sezilarli farq bor: mutaxassislar tanqidiyroq. Bu haqiqatni ota-onalarning kelajak nuqtai nazaridan o'ylashlari, asosan inklyuziya istiqbollarini baholashlari bilan izohlash mumkin. Mutaxassislar bugungi kunda yashab, bugungi kunda Rossiyada inklyuziyani amaliy amalga oshirishdagi kamchiliklarni ko'rsatmoqdalar.

Mavzuning dolzarbligi. Zamonaviy tizim ta'lim faqat uning talablariga javob beradiganlarni - o'rganishga qodir bo'lgan bolalarni qabul qiladi umumiy dastur va hamma uchun normal natijalarni ko'rsatishi mumkin. Natijada, ko'pincha nogiron bolalar sog'lom tengdoshlaridan ajralib, ta'lim jarayonidan chiqib ketishadi, chunki. bunday bolalar bilan ishlash uchun o'qituvchilar maxsus va tuzatish ishlari sohasida zarur bilimga ega emaslar. Har bir bola sog'lom tengdoshlari bilan sifatli ta'lim olish huquqiga ega. Oddiy ta'lim sohasida alohida ta'limga muhtoj bolalar ta'lim ma'lumotlaridan tashqari, jamiyatda to'liq hayot kechirish imkoniyatini olishlari mumkin, ya'ni. ijtimoiylashish. Zamonaviy maktablarda bu muammolar inklyuziv ta'lim orqali hal qilinadi.

Ta'limning eng muhim muammosi - bu noqulay boshlang'ich sharoitga ega bo'lgan ayrim ijtimoiy guruhlar uchun foydalanish imkoniyati. Ular orasida imkoniyati cheklangan bolalar alohida o'rin tutadi. Bunday bolalarning sifatli ta'lim olishiga ijtimoiy tengsizlik bilan bog'liq bo'lgan ko'plab cheklovlar to'sqinlik qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Agavona E.L., Alekseeva M.N., Alekhina S.V. *O'qituvchilarning tayyorgarligi ta'limdagi inklyuziv jarayon muvaffaqiyatining asosiy omili sifatida Psixologiya fani va ta'lim № 1: Inklyuziv yondashuv va oilani qo'llab-quvvatlash zamonaviy ta'lim.* M., 2011. - S.302

2. Alekhina S.V. *Rossiya Federatsiyasida inklyuziv ta'lim 2010 yil 7 dekabrda "Ta'limga sarmoya - kelajakka sarmoya" xalqaro simpoziumi doirasida taqdim etilgan Alyoxina S.V.ning ma'ruzasi.* - 102-bet

3. *Almanak psixologik testlar.* - M.: KSP, 2006. - S. 400
4. *Bibliografik tavsif: K.A. Mixalchenko Inklyuziv ta'lim - muammolar va echimlar Mixalchenko K.A. Zamonaviy dunyoda ta'lim nazariyasi va amaliyoti:* - Sankt-Peterburg: Renome, 2012. - B. 206.
5. *Inklyuziv ta'lim. 1-son / Fadina A.K., Semago N.Ya., Alekhina S.V.* - M.: "Maktab kitobi" markazi, 2010. - B. 132
6. *Nikishina, V.B. Aqli zaif bolalar bilan ishlashda amaliy psixologiya: psixologlar va o'qituvchilar uchun qo'llanma.* - M.: VLADOS, 2004. - S. 126
7. *Umumiy ta'lim sinfida ichki farqlash bilan integratsiyalashgan ta'lim texnologiyasidan foydalangan holda rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalarni o'qitish: ko'rsatmalar / komp. L.E. Shevchuk, E.V. Reznikov.* - Chelyabinsk: IIUMTS "Ta'lim" - 2006. - B. 223
8. *Umumiy psixologiya: Pedagogika institutlari talabalari uchun darslik Petrovskiy A.V.* - M.: Ma'rifat, 2012. - S. 465
9. *Penin G.N. Inklyuziv ta'lim davlat siyosatining yangi paradigmasi sifatida // Gertsen universiteti axborotnomasi.* - 2010 yil - 9-son (83). - 47-bet.
10. *Sabelnikova S.I. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish. Ta'lim muassasasi rahbarining ma'lumotnomasi.* - 2009 yil - 1-son. - 54-bet.
11. *Semago, N.Ya. Maktabda inklyuziv ta'limni tashkil etishning dastlabki bosqichlarida maktab psixologining roli / N.Ya. Semago / Markaziy tumanda inklyuziv ta'limni rivojlantirish yo'llari: Sat. maqolalar // jami ostida. ed. N.Ya. Semago.* - M.: TsAO, 2009. - S. 56.